

המזכרה

דמי חתימה לשנה בפולין 800 מ"פ.
 רבע 200. מחיר גליון בודד 18 מ"פ.
 באוסטריה 600 כתר לשנה 150 כ"י לרבע.
 במשכני-סלובקיה 100 כתר לשנה 25 כ"י.
 לרבע. ביוגוסלביה 120 כתר לשנה.
 ברומניה 100 ל"י לשנה 25 לרבע.
 מחיר מודעות 30 מ"י בעד שורה
 קצרה או מקומה. מחיר ברכת מז"ט או
 חודעת אירוסין 200 מ"י. האדרסה :
 "Hamicpe" Kraków ul. Młodowa 22

Kraków-Lwów dnia .9 września 1921.

גליון ל"ו.

הראכה-לבוב, ו' באבול, פ' שופטים ת"פ"א.

תוכן הענינים.

הקונגרס הציוני בקארלסבאד. — פריקת הנשק, יהודה כהן.
 הצעיר העברי, ש. ז. יעבץ. מדינה ומדינה ומקריה: בקראקא. בפולין
 הקטנה. בליטא. — השבוע בכ"ז העולם. — לדולדות היהודים ובתי
 הכנסת בקראקא, פ. ה. וועטשטיין. — כחה של האמונה, י. ז. ברמן.

ממרום יתברכו במז"ט ניסים

מיה אברהם אבא כ"ץ ענגלענדער ורעיותו

לאירוס בנס המופלא

מר אשר נ"י עב"ג מרת לאה גראנער תחי

ת ה י ד ר כ ב ס צ ל ה כ ל י מ י ה ס !

בנימין נייצהאלס ורעיותו.

הקונגרס הציוני בקארלסבאד.

אחרי שמונה שנות הפסקה לבני קונגרס ציוני כללי ואחרי
 החליפות והתמורות, שנעשו בעולם וששנו את התנאים ההיצוניים
 ליחסנו אל ארץ אבותינו שנוי עקרי ומכריע, הגה הקונגרס הציוני הזה
 עושה רושם אדיר ונשגב וכל העמים מקשיבים בצוותנות את כל
 המדובר בו. עדים הם מאה העתונאים, הסוכבים את שלחנות הסופרים,
 שגשגו מאת כל נדיצי העתונים בכ"ז הלשונות ומאת כל הסוכניות
 הסלגרפיות שבעולם. אמנם רוב הועידות הציוניות, שהיו סמוך לקונגרס
 ממש ברוב הארצות, מחלישות קצת את הרושם ובפרט שכל המשתתפים
 בקונגרס השתתפו גם בוועידות, ובכל זאת תקפה את כל המשתתפים
 והאורחים יראת הרוממות מפני המראה הנהדר, צירי עם מפוזר ומפור,
 שכבר נואש בארצי שנות נלותו לשוב לקדמותו באופן טבעי ומדיני.
 עומד בפני מלוי תקותו ומוצא מכשולים עצומים והוא נלחם בנבורת
 השמונאים באותם המכשולים ורוצה לשוב לתחיה שלמה, ואינו נרתע
 לאחור אפילו מפני פחד ממלכות אדירות, הקמות לשמן לו ומעמידות
 לו מארב בסתר. לרפות את ידיו, ולא מפני קטני האמונה והאדישים
 שבקרבתנו. הרצון האדיר אינו חת מפני כ"ז.

כמו טל של תחיה פעלה הצהרתו הקצרה והברורה של מר
 קלרק, מלאך אנגליה בפראג, שבא אל הקונגרס בפקודת ממשלת
 אנגליה וקרא עוד פעם את בשורת בלפור והוסיף בשם
 הממשלה: נצטויתי מאת הממשלה הבריטית להניד לכם, כי כל
 בשורת בלפור תקיים במלואה. איש לא שת לכו גם אל העובדה
 המחפירה, כי זקני הציונים, שנחשבו עד כה למנהלים, אלה שבפאריו
 ובאמריקה, פנו עורף אל המנהלים החדשים ופרשו מהם בהרון אף
 ומקומם נפקד בקונגרס המכריע הזה. אין לזקנינו ההכשרה הדרושה
 לעבוד בתנאים המדיניים החדשים ואבדו את השפעתם, כך באר
 המנהיג החדש וכנראה הצדק אתו. שהרי המתנגדים הצעירים של

ההנהגה יוליוס סימון ונחמיה די לימא ורוסוב באו אל הקונגרס, אע"פ
 שהתפטרו מן הוה"פ, ובררו שיטתם, הדומה לשיטת ברנדייס ונורדאו.
 מפוסי הדבר שמכל העתונות הפולנית באו אל הקונגרס רק
 בי"כ העתון המשמין, רוווא"י הצדודי והעתון, זורנאל דע פולין הקרוי
 להשמן הצרפתי. מכל שאר העתונים הסתפק הקוריר פולסקי במאמר
 ראשי, שאמנם הוכיח בו את הערך הנשגב של הרעיון הציוני. למראה
 היחס הזה התאימו דברי סוקולוב בפתחתו, שהוכיח באוני כל העולם
 את כל העדילות המצויות בעתונים הפולנים נגד היהודים והבטית, כי
 אין ליהודים חסין אחר בפולין אלא לעבוד בתור אורחים נמורים
 לטובת המדינה והצלחתה. דברים ברורים כאלה לא יוכלו השונאים לסלף.
 מראה דורש הדור ויראת הכבוד בקונגרס הזה הוא קבוצת צירי
 המזרחי, כמאה ועשרים איש לעומת כל מפלגות השמאליים יחד,
 שהנם רק כמאה. בקבוצה נהדרה כזאת לא יוכלו לזלול, דבריהם,
 הנאמרים בעוז ובהחלט, יכרו להם אונים מקשיבות ובפרט שההנהגה
 צריכה לדעותיהם ולא יעברו על טענותיהם בשתיקה. יש עתה להמזרחי
 גם די עתונים. לדבר אל העם וגם על מעשים ממשיים בארץ וכהוץ
 לארץ ויכולו להראות.

סופרנו המיוחד מר בנימין שפי"א כתב לנו מן הרושם
 הראשון, שעשה הקונגרס לפני פתיחתו: לפני לשכת הציונים, על
 בתי הנתיבות ועוד, מתנוססים דגלים גדולים בצבעי תכלת ולבן, בבית
 המלון, שיצנחוו"י הומה מרוב אדם ועבודה, כל הלשכות עובדות ברב
 מרץ, אין להשיג עוד כל כרטיס-הכניסה בעד אורחים, כל המקומות
 כבר נתחלקו, בכל פנה, שאתה פונה, הנך מוצא ציונים מדברי עברית,
 בחור הכפתור של כל ציוני מתנוצץ המגן-דוד בצבעים לאומיים עם
 כתובת: מזכרת הקונגרס הי"ב, רושם הקונגרס ניכר בכל, הועידה
 העולמית של ההלוצין התאספה בכ"ז לחודש העבר, הועידה הפולנית
 היתה נהדרה ברב עם, כמו לפני הועידה הרוסית, הועידה העולמית
 של ההתאחדות (הפועל הצעיר עם צעירי ציון), היתה ניב בשבוע
 שעבר, וכן ועידת הקהיק, ועידת המזרחי במלון דינקולן, ועידת
 הסטודנטים היהודים בשווייצרהוף. מראה נאדר היה יום ההתעמלות
 של המתעמלים היהודים.

שתי עובדת רבות התוצאות, שנודעו בראשית השבוע הזה בין
 צירי הקונגרס, עוררו התענינות מרובה והיו לשיחה בפי כל: דברי
 סוקולוב בפתיחת הקונגרס ע"ד המקומות הקדושים של הנצרים,
 שיהודים יזהרו בהם ולא ינעו בהם לרע, נודעו תיכף ברומא והאפיפיור
 הריץ מלגרמה אל הקונגרס, שהוא מומין את סוקולוב לחודש הבא,
 לעשות עמו הווה בדבר הזה, זאת אומרת שהאפיפיור מתחשב כבר
 עם העובדה של שלטון יהודי בא"י, שאין לשנותה והוא שואף להתפשר
 עם השלטון היהודי לעתיד לבא בשלום, זה יעשה רושם בחוגי
 הקהלים האורבים בסתר ליישוב היהודי ובעל כרחם יתחשבו גם הם
 עמו, העובדה השנית היא, שכבר הוצע המנדט האנגלי לפני מועצת

רושם אדיר ורגש נחמה והשקמה עוררה הבשורה הבאה, כי שלח הרברט סמיואל תזכיר אל אנורת העמים ואף למשלח אנגליה בדבר בנין איי והוא מנין על זכויות היהודים בבן נאמן לעמו בכל עון תפקידו ונדריעת אחריותו ההיסטורית. הוא אומר, שהערבים כולם וגם משכיליהם וסנגיהם בכפף אינם מתנגדים לאיי יהודית והשטנה שלהם באה מן ההיץ. הוא מכרר את זכותם ההיסטורית של ישראל וערכם התיבותי והכלכלי לכל המורת. והוא מאמין באפשרות דתאמה בין הערבים והיהודים. — נודעו גם תוצאות המועצה של ראשי המחמדים והנצרים עם הנציב העליון. הוא התנה עמם שהקונסטיטוציה באיי תבנה על יסוד הצהרת בלפור. שאין לשנותה. האנשים יצאו מן המועצה בזעף. להמתין עד שוב המלאכות הערבית מאירופה. אך כידוע יצאה זו כבר מלונדון ומפאריז וידיה על ראשה. היא מתחייבה בנפשה ובנפש אחיה. יען פנתה בתחלה אל האב הקדוש ברומא וזה עשה רושם כאלו הם שונאי אנגליה ומורדה במרותה. כי אין דבר שנוא להאנגלים כהוואטיקן הרומי, מנינם של האירים וכל שונאי אנגליה.

פריקת הנשק.

הרקלמה היא הכרחית גדולה ועצומה קהיי בני אמריקה ואי אפשר לו לאמריקני לחיות בלעדיה. אין דך שם כל חכמה ומדע, עסק או ענין כלכלי או פוליטי. שלא תתפוש הרקלמה או "הבלוף" מקום חשוב בתוכו. אפילו נשיא הדפובליקה. המקובל על הבריות ונבחר ברב דעותיהם. זקוק הוא לפופולריות וצריך להשתמש ברקלמה. בלומר לבקש אויה גתיב חדש או אידואל משונה. לרדוף אחריו ולהשיגו למרות כל המכשולים; בקיצור. הוא מחויב לעסוק — או להראות בעוסק — באיזה ענין חדש ובפתי מצוי. בכדי שיוכל להתקיים על כסאו. ואם אינו עושה כן, הריהו אדם פשוט מן השוק ואי אפשר לו להשאר בנשיאותו אף רגע קצן.

גם הנשיא ווילוזן בשעה שבא לאירופה דרך עיר השלום. הביא אתו רקלמה נכבדה והרשה של שלום ברי נוצחים ומנוצחים. שלום של פשרנות. הגנת לאומים קטנים עם יד דברות. שהתהפכו בכוכבי לבת סביב מאור נדול אחד, שקרא לו בשם. עמידת הלאומים ברשות עצמם. הצרפתים הערומים. אשר ראו את פרי נצחונם עומד בסכנה עי תכנית השלום של ווילוזן. חננו אותו ברב פאר והדר בתור. גואל האנושות מכף עריצים והעלו באפו קטירת של הנופה כיב עד שהכחידו בה כל רגשיתיו האנושיות והשכיחוהו את כל תורתיו. שהביא אתו מאמריקה. ובשעת יצרת החוזה הוורסלי נפלו כל עיקריו מידו ונשתברו. ועמם נפל גם יוצרם. אחרי שנוכחו הכל. שככל הצעתו לא היתה אלא בלוף ענקי. תשע אמות ארכו באמת אמריקה.

כשבת הרדינג — הנשיא החדש של ארצות הברית — עף כסא נשיאותו בווישינגטון. הרגיש גם הוא צורך. לרקלם עצמו באיזה סימא. הלב בה ופופולרית; ביקש ומצא את פריקת הנשק. ראויה לאותו דבר והדימה על דגלו מפני שעיינו כל העולם תלויות ומיחלות לה. כפי שמודיעים העיתונים נשלחו הומנית לכל אירי. האנשאנט. שיבואו ויתאספו סביב השלחן הירוק בווישינגטון ויתיעצו שם עי פריקת הנשק.

ענין זה. שנחר לו הרדינג. הוא ענין. חשוב מאוד. הוא לטפל בו. הרעיון אמנם אינו חדש. כבר אמר עליו כלל ונופר כבר בכתבי קדשנו. בבז אין דבר טוב ומועיל מוקין לעולם. ואף עלתה בידי הרדינג להנשימה כי אז היה ראוי שיחרת שמו באותיות של זהב ברשימת אנשי השם של כל העולם; וגם עלינו היה להעריצו. כי אנו יודעים כמה צרות ותלאות עפיו לסבול מבפ מלחמה ופולמוס בין העמים. אולם כנודע אין זה הענין אלא תוצאה ולא סבה. וכל רופא הרוצה לרפא את הופעת המחלה ולא את המלה עצמה הוא רופא אציל. ההודינות אינה אלא פרי הריב הנצחי בין

ועד אנורת העמים לאשרו וגם תכנו כבר נודע. אנגליה מצרפה למנדט שלה גם את עבר הירדן. שאין ספק. שאם ירכו היהודים באיי והשלטון יעבר אליהם ישלחו ידם גם בחלק ההוא של אי. הנלעה. ובארצות הסמוכות לו עמון ומואב ואדום. שנכללו בממלכת דוד. ושקמה. כי ברור הדבר. הערבים לא יוכלו לעשות שם סדרים ולהפכם לארצות נושבות בלי עזרת היהודים. רק הם יוכלו להשיב את הארצות האלו לקדמותן כהשטת הנביאים.

בכלל משמה המחזה. כי רוח שלום ופיוס שולט בקונגרס הזה. אין בו אותם החכוכים והתנגשות הפרינציפול. שעמדו לנו למכשול ברוב דקונגרסים הקודמים וגם בויערה הגדולה של אשתקד בלונדון. אפילו שני מנהלי האפוזיציה יוליוס סימון ונתמיה די פיא. שניצאו אשתקד מתוך הועד הפועל בהריאף בעמדם בצד ראשי הציונים האמריקנים. נושאים ונותנים עם הועדים על תנאי פיוס. שישוכו אף עבודתם בתנאי שיצא אסישקין מתוך ההנהגה. וכן גם רוזוב מנהיג הציונים הרוסים. שעבר אל האפוזיציה. בא אל הקונגרס ברצון להשתתף בעבודה. ומאידך גיסא שתי ההתאחדויות של הצאי הסוציאליים. זו של הפועל הצעיר עם צעירי ציון וזו של צעירי ציון שבמזרח עם פועלי ציון הימנים (שלא נכנסו אל האינטרנציונאל השלישי) נתחברו למחנה אחד בשם "כנסיה לשם ארץ ישראל עובדת". שנועצו יחד כל ימי הקונגרס והנם עמוד חוק לבנין אי. כי מסרו את עצמם ביד ההנהגה לכל פקודה. הפתעה נעימה עשתה דרשתו של רב העדה בקרפסכר די צינפר. שדרשבשבת לכבוד צירי הקונגרס. דרשה ציונית נלהבה בשמחה לשיבת שבות ישראל לארצם. ומי לא יזכר. שהרב הזה היה בין ראשי רבני המחאה. שעמדו לישטן להרצל וקטרגו כמה שנים על הציונות. ברצות הי דרכי איש גם איכיו ישרים אתו. בפעם הראשונה נשמעה בשבת זו זמרת. התקוה מוזמרה במקלה בבית כנסת של יודי גיהם השאנגים. הפתעה בוז היתה גם הופעת אסקר כהן מברלין בקונגרס. הוא מנהיג הסוציאליים באשכנז ובימי נעוריו לא זכר עוד את עמו ורק שמו העברי העיר בו. כי מזרע היהודים הוא אך בימי המלחמה שב אף עמו והוא משתתף בכל יצרכי הצבור היהודי ועתה בא גם אל הקונגרס הציוני בתור מנהל המתעמלים היהודים. כי לפני נערך מהזה התעמלות נהדר צירי הקונגרס.

ביחד עם המלגרמה מרומא. שהאפיפיור מומין את סוקולוב לראיון. עוררה תמהון מלגרמה של ברכה ממסקוא מאת מנהיג הציונים שם אפרין. אם נתנה הרשות הסובייטית להשתמש בטלגרף הרוסי לתכלית שליחת ברכה אל הקונגרס הציוני. הרי זה סימן טוב. שחדלה ברוסיה גם מלחמת הבליון נגד הציונות והיהדות.

אות לטובה הוא גם שהנויע פרייע פרעססעי הווינאית. שבימי הרצל ואחריו היתה דנה את הציונות כשתיקה והתיחסה אליה כמו אל משחק ילדים ובעלי הויה. הקדישה עתה מאמר פוליטי ראשי פשאלת הציונות לכבוד הקונגרס. היא דורשה כבר בעל כרחו על איי היהודית כמו על אחת משאלות הפוליטיקה הגבוהה שבועלם.

תפקידו הקבוע של מקס נורדאו שבכל הקונגרסים נפל לחבל לנחום סוקולוב. התופש בקונגרס גיב מקומו של נורדאו לפנינו כעוזרו ויועצו של המנהיג הראשי. הוא נאם בשעת הפתיחה את נאמו המרדיצי של נורדאו. השקפה על מקרי בין הפרקים. בין קאגרים לקונגרס. אלא שתחת שהיה על נורדאו לדבר על מקרי שנה או שנתיים. מקרים ניליים של שנות שלום וסדרים והשקט. שמקרי פירום ברוסיה היו בהן כבר אסון האסונות. צרות יוצאות מן הכלל. היה על סוקולוב לתאר את מאורעות מלחמת העולם וכל הבא בעקבותיה. מן תנועת ההשמדה באוקראינה עד סגירת הגבולין במערב ועד בשורת בלפור של כורש השניי. כמו שכנה סוקולוב את המלך ניאורג ועד השטנה העזה באיי ומה שהנויע אלינו ממנה אחרי הפסח שעברה. ובשפת עבר מוזקקה דבר סוקולוב כסגנונו הגרעיני והמלכב. סוקולוב מרא תפקידו כאופן מציון ועור הרבה להפיץ השלום והפיוס השריד בכנסיה זו.

שנה היה בכחנת תינוק, כרוך אחרי סינורה של אמו. מכאן ואילך התהילה התקיפה של שידוכים, מחותנים, ראיונות, בחינות כנפית, כלה, מתנות, ובהיותו בן שבע עשרה או שמונה עשרה שנה כבר תלו ריהים על צוארו ואין בינו לבן שבעים אלא הכרז השנים בלכר. מאותו הרגע שקעה שמשו וירד מעל הבמה ונעשה זקן לכל פרטיו ודקדוקיו.

תקופת ההשכלה הכניסה שני בסדרי החיים היהודים: נהרסו חומות הגיטו, נפל החיץ המבדיל בין העולם היהודי והעולם החיצוני, והיהודי התחיל מסתכל בעולם הזה ומצאו כשר לפניו והרד מהתרחק ממנו. לאט לאט התחיל לעזוב את תענוניו הרחוקים והתחיל מבקש גם תענונים נופנים. ולמען ההגות מהעולם הזה במלא הפנים, התחיל היהודי רוח אחרי אמצעים חמריים, שבפעדיהם אי אפשר לו לאדם להתקיים בו, ולמען יוכל להתקרב אל סביבתו יותר ויותר השתלם בשפות ובמדעים. למען יהיה מעורב ברעת ולשונו תהי מלוששת. והחמירות היתה לו לעיקר גדול בחייו ובה שם את כל מעייניו. תאות הכסף התעוררה בכל בעורה ובשלי ענף הזהב שפח ידו במקצעות שונות והצטיין בהם באופנים שונים. או נעשה הצעיר לחי נושא את עצמה, עומד ברשותו הוא וכשרם בונן לו מקור פרנסה, לא מהרלקחת לו אשה ויש שבחר הצעיר להשאר בדווקתו כל ימיו. מפני טעמים אנכיים והשקפת-עולם זו השפיעתו לתוך גלי ים החיים הסואנים והרועשים ובראה מעמד שלם של צעירים, אשר שמו למטרות חומריות את פניהם וכל הדרך מחשבותיהם התבסס על החומריות, אשר התגלתה בכל הקפה.

המצב הזה נרם לשני ערכים ביהדות. בתי המדרש, אותם המקומות, ששם דפסו עורקי החיים הרחוקים של היהדות, הלכו והתרוקנו ואותם האנשים, שיצאו משם, לא שבו אליהם עוד. הברק החיצוני, הנהיץ השטחי, לקח הלק בראש, חרצה ההתעמקות, פסק העיון, אהרות התחילה מתנונה, דתחילה נעשית מגושמת, חמירת, סר היופי, אבדה הפטריאכליות, נברה ההפקרות, חוקה פריעת המוסר, נזנחו הקנינים הרוחניים, גדול החקיו, רבתה האנוכיות, לענן למסורת אבות, קלות-ראש בעבר ובעתיד, הותרה הרצועה, רגש האחריות הניע לקצו, לאחירות הכללית לא הושם לב, היחיד לא הרגיש את עצמו כחלק מן הכלל, הבעיטה ביהדות והיציאה ממנה נעשה לחזיון נפרץ. הסיסמה: "גהיה ככל הגוים בית ישראל!" היתה לומר שצא פסק מפי רבים, הכנים והבנות התחילו מתביישים במקור מחצבתם, ביהדותם, קלצה שלא רבצה עוד על שום אמה ולשון... פני הרור התחיל נעשה בפני הכלב...

והנה באה הציונות. זאת היתה המצוא שנכנה. הסולצה שנשפכה, להניח על העם היהודי בפני הכליון. זאת היתה התחום מסביב למחנה ישראל, למען לא יתפרץ העם החוצה ולא יתפור לעברים שונים, כי-אם יהיה אחד ומאוחד, כי יאמין ויהוק, יען כי כוחותיו רעניים ומחשבותיו פוריים וידין רב לו לעשות גדולות. אלה היו דברים, שנשמעו מכל צד והדברים האלה באו בשמן בעצמות העם והתעורר ותקופה חדשה החלה. תקופה של התעוררות, תקופה של תחיה. והנה הופיע גם הצעיר העברי על הבמה. באספות, ביעודות, בקונגרסים לקח גם הוא חבל וחות בהם את דעתו וקבל על עצמו עבודות להוציאן אל הפועל; אך בכל מקום הכנים את השקפותיו האירופיות, את ספקותיו ואת ריקניותו והצטיין תמיד בקיצוניותו ומתוך קיצוניותו ברא שיטות חדשות וערכים חדשים ובחד-צדדיות נפרדה ועקביות בעסנית השתרר להיות המושג היחידי ולהטיף את דעותיו על אחרים.

זאת היתה שיבה אל היהדות מתוך חשבון יבש, מתוך הקש הניוני: "אלף! אינו יכר להיות בית, ע"כ מוכרח הוא להשאר ארץ". חסרה היתה הציונות את הצעיר הקשור אל עמו בשתי העבותות הכללית נתקם: הדתיות והלאומיות, לא מתוך אונס וכפיה מן החוץ, כי-אם מתוך הכרה פנימית, צעיר שיהדותו נובעת ממעמקי

העמים, השונים ונכרלים בלשונותיהם ובדעותיהם זה מזה, וכל עוד שיארך מצב זה לא תחלל השנאה ההרדית ולא תפסק המלחמה. פריקת הנשק צריך שיקדם שלום עולמי מבוססים על אדני צדק ומוסר. ועקירת המשטמה המושרשת מימית עולם בטבע הלאומים ללאומים זולתם. מפני שנדמה להם שאלו דוחקים את רגליהם. ואמנם נלחמים חכמי העולם — ובחור המתוכנים שבהם — במדה מכוערת זו והותרים להצמית; הרבה מהם כבר באו ידיו החלטה, שעון פלילי הוא לאבד אף לאום קטן אחד או להציק לו ולהעבירו מסגולתו. מפני שכר הלאומים הם מחשבותיו של הקב"ה שהתנשמו ואסור לאבדם. אדרבה נחויץ לקיימם בצבונם המיוחד כמו שכראם הנורא לכבודו ולתועלת הקולטורה העולמית. אבל החכמים ובעלי התאוריות לברם אינם יכולים להגיע אל המטרה, אשר הציבו לעצמם, והותרם נשארת על גבי הנייר; ולא עוד, אלא כאשר יבואו ליד נסיון והשעה דורשת מאתם לעמוד על דעתם, תחת להתנגד בכל עז להמולת הרחוב השוכני והדורש דמים, הם שוחים מיד עם הזרם — מתוך יראה או כפיה — וכרנע מתפרצת המלחמה, וכל מזומותיהם תהיינה כלא היו. אם תמצא ביניהם איזו אישיות חזקה המסתוללת בדעתה במרץ — היא מתהייבת בנפשה, כמו שאינך להצרפתי זשורם, שרצה באמת להפריע בעד המלחמה ונהרג בידי רוצחים נשכרים מאת הממשלה. וכן קרה זה עתה לערצרבג, איש השלום האשכנזי. ויוליון ידע זאת היטב, ולפיכך בשעה שהופיע בוורסל ותורתו בידו, לא עסק בה לשמה, רק השתמש בה לשם רקלמה כמנהג אמריקה, וכשוכו לארצו וראה שהעלה הרם בידו והחווה הורסלי נולד כמין סנדל — שנוח לו שלא נברא — הסתתרה כנתו ורק בעמל רב עלתה בידי הרופאים להשיבו לאיתנו.

אם לא נתקיימה תורתו של ווליון, שהיתה סכים צודקת והגיונית, מפני שטפחה בסבה העיקרית של מחלת העולם, על אחת כמה וכמה שתורת הרדינג — שאינה הגיונית כלל, מפני שמגמתה, לפרוק הנשק — סתם, מבלי לפייס את המנוצחים ומבלי לפנות הסכסוכים הנורמים את ההודינות ועושים אותה הכרחית, או לתקן את המעוות בחוזה הוורסלי — שלא תקובל על הלאומים ולא תתקיים אפילו שעה אחת; הן איכה נעיו פנים לנשת אל איזה אומה או מדינה ולבקש מאתה שהצדק נשקה כל עוד אורבים לה אויבים מסביב וכל עוד היא חושבת עצמה לננולת? — הרי גם לקפור נתן ה' נשק שבעי, את מחטיו, שידויין כם נגד רודפיו!

עכיו יש פקוות שהרדינג, למרות היותו חשוד כהויה בכל בני ארצו, לא נחר את הפתנס "פריקת הנשק" לשם רקלמה, אלא התכן להראות בו על התכלית הרצויה, אשר שם לנגד עיניו, ובשעה שיתאספו שלחי העמים לוויניטון להועד, שהונבל ליום 11 בנובמבר, להועץ עיד בטול, ההודינות, בודאי לא ישמית ידו מכל התכססים והאמצעים המסוגלים להגשים משאת נפשו זו ולעשותה כפי מחזיק ברכה לעולם; פריקת הנשק הרי אפשרית היא ולא בשמים פתוונה; כמעט רצון טוב יכולים תקימי עולם לאפשר אותה; מי יתן והיה להם הרצון הזה באמת ובתמים; ואז היה שלום גם לישראל.

הצעיר העברי.

בעבר הקרוב לא ידענו את הנועת הצעירים, הצעיר העברי לא היה עוד מסכת בפני עצמו ורשומו לא היה נכר ברחוב היהודי. החיים סודרו באופן כזה, אשר לא צורתו הרחוקת ולא צורתו הנופנית התבלטו בהם. הופעתו של הצעיר העברי על במת החיים כתור ברירה בפני עצמה לא נודעה עדיין. הזמן, שבו יכרה הצעירות להתבטא, היה כל כך קצר, עד שלא הספיקה לו השעה לצעיר להתבונן בסביבתו ולחשוב על-אדות מעמדו ותפקידו בחברה; עד ששש עשרה

מדינה ומדינה ומקירה.

בקראה.

צביעות ורשעה. הדפוס והגיר הולכים ומתיקרים מיום ליום ועירו נסחפה במבול של כתבי פלסטר, מגלות עפות, אזהרות ותרמות. הכא אל בית מדרש ידמה, ששבו ימי הקיסר יוסף נהיו ומלחמות הקולטורה שלהם. על כל הדלתות והתנורים מדובקות מודעות, להוהיר מפני המסיתים, הצודים את בני היהודים לשמר, מה היה? רבנים מיסדים בלבוב מין ישיבה, לגדל רבנים חרדים היודעים גם קרוא וכתוב, גם מקרא ודהיי וקצת מדעי חול, שבוהיו אפילו תינוקות שביר יודעים אותם; מתיבתא שיסדו בווארשא לא רק המורה, כי גם שלומי אמוני ישראל, מבלי שקמו עליהם עוררין (כי שמה אין יד הבלי מגיעה). והמורחי הקראקאי מיסד, חרדי, לצמד בני יהודים חרדים תורה עם מדעי חול, לכל יצטרכו לבקר בים קתוליים. והנה הבלי והסרים למשמעתו חוששים לבניהם ולנכדיהם, שיקשה להם למצוא רבנות בעל כרחן של הקהלות כדרכם בקודש וגם המלמדים ונכאי ת"ת פה חוששים להתחרות מצד הדרה החדש. ותחת להתחרות בתר החדש עיי תקון הדינים וסדרי למודם, דבר שאינו קל כי, הם מתחרים בכתבי פלסטר, בלי התמת שמות, בקללות וחרמות ואזהרות מפני השמר. עושים את יראת השמים לקרדום ולנשק, להלחם במתחרה החדש. מצוה לפיכך את החנפים. ידעו נא כל אחביו, כי אין כאן לא יראת שמים ולא חרדות לקדשי ישראל, אלא רדיפת בצע של נכדים בורים וחמסנים ושל מלמדים אנשי בצע, הפושטים עור הורים חנם, לבלי למד את הילדים כלום מלבד קריאה משובשה. בע"ב.

מלגרמות בלי חוטי ברזל. להדואר שלנו יש המצאה פשוטה מאד להריץ מלגרמות בלי נדי ברזל, שלא עמדו עליה הכמי המערב. ביום 3 לחודש שעבר נמסרה מלגרמה באלווערניא בשעה 16 והמקבל קבלה ביום 6 בשעה 20 וחצי, אחרי שגושה ימים וארבע שעות וזה נרם לו נוק המרי מרובה. ברור איפא, שגשגחה המלגרמה באופן פשוט — במסה"ב, בלי חוטי ברזל. האם באופן הזה רוצים כאן לבנות את כלכלת המדינה? איזה הבדל יש אפוא בין מלגרמה ובין משלות במסע הסחרות ולמה נוטלים כסף בעד המלגרמה אם מעבירים אותה במסה"ב ככל מכתב? והנה הורם כבר מחיר המלגרמות. האם לא טוב היה יותר לחלק את המלגרמות לשלושה מינים: א) אלה הנשלחות במסע הסחרות, ב) במסע האנשים, ג) במסע המהיר. מזה תצמח לקופת המדינה הכנסה חדשה והצבור לא ישעיה ולא יבטח בשוא.

בפולין הכמנה.

לבוב, אורה חשוב מאי בקר את עירנו. הוא מר א. מ. פ. ש. י. מנהל ביהים למורי של המורחי בירושלים. המורחי פה בהיותו מתעסק הרבה בכנין התנדך העכריהדתי היה הפין לשמוע מפי המנהל המנסה הוה את דעתו עיד סמנריון למורים ברוח דתי. בכלל ואופן המורים בו ואיו תקוה אפשר לקשר בובשביל עתידו התרבותי של עמנו.

עפוי בקשתו של יור המורחי מר צבי קרל הרצה האורח הנכבד על ביהמיד למורים, שהוא עומד בראשו. הוא הראה על הקושי הגדול, שיש למוסר התימדעי כוה ברצותו לברא לעמנו טפוס של מורים מלומדים ויודעים את אומנותם על בוריה. בקיאים בכל מקצועות המדע השייכים להם ועם זה הם דתיים באמת. בית ספר, שעליו הוטל לפתור שאלה כוה כלומר לגדל מורים ברוח דתי שלם ובלי אותו הקרע שבנפש הידוע. המפריע בעד כל בנין ועבודה ממשית. המפיר התפתחות החיה ומעכב את בנין ביתו הרוחני של האומה — ב"ס

לבו, לא מתוך עשית חשבון הנפש, לא מתוך מסקנות ולא מתוך תוצאות של אין ברירה, אלא מתוך תמימות, מקורות, טבעיות, צעיר, שפסג את אהבתו לעמו בניקו משדי אמו היהודית הכשרה והצנועה ושנדל בתוך סביבה יהודית, שלא נפגמה, הצעיר הזה מרגיש תמיד את האחריות הגדולה המוטלת עליו. הוא אינו בא למשוך ולהנהיג, כי אם מוכן הוא לקבל מרות והשפעה מאחרים, צעירים כאלה אינם מציעים שיטות חדשות, אינם מדברים על יסודות חדשים, אינם מעמיסים דעותיהם על אחרים, אוהבים הם את המשמעת ונוטים שבמם לסבול, תמיד הנם הנהוגים ואינם נבדלים מחבריהם הזקנים. כאלה גם אלה הם נושאי סבל הירושה, קושרי קשר העבר והעתיד. הצעירים האלה עמדו בתחלה מרחוק; האור היה נדוד וראו להביט אליו. הכב פרכם, הירים הושטו. הרגלים מוכנות היו לצעוד קדימה; אבץ הם חכו, להחרחק מן הדור הזקן לא חפצו, לא הנינו, כי מה הוא העתיד, כשאינו נשען על העבר ומכיון שהשמיע המורה את קולו, היו הצעירים, שדחפו גם את הזקנים לתוך נלי הציוניות ושכם אחד הלכו לשחות בים הגדול, בים התחיה.

ואיך הלך נדוד שר צעירים נשאר עדיין מחוץ למחנה, צעירים שלא טעמו מעץ הדעת האירפית, שלא ראו את היהדות בגלותה, שהנם לשדה ולחיותה של היהדות, שמוכנים למשוך את קיומה, בלי ראות אפילו שום מוצא מן הנצות, לבלתי התיאש ולקוות לנסים; שלא נשתנו מאותם הצעירים, שהיו לפני תקופת ההשכלה, צעירים שלא הציצו ונפגעו אף כי יד הזמן ננעה גם בהם, והם הוצאר כבר ממעגלם הצר, התעוררה בקרבם השאיפה לבנות, החפין באושר העם. אך נמנים הם על אנודות אחרות, האגודתי משכה אותם ברשתה, ואולם זהו לפי שעה, חיון עובר, באגודתי לא ימצאו הצעירים את ספוקם הנפשי האגודתי, היא מכינה, פרוודור להתקין את הצעיר, כדי להכנס למרקון. הצעירים לא יוכלו להשאר זמן רב במחיצה הצרה הזאת ובאותו האויר המחניק, הם יוכחו, שעל ירי הקצוניות הנפרה של האגודתי אי אפשר להושיע את ישראל; הקיצוניות הזאת מויקה יותר ממה שמועיליה, היהדות האמתית הצטיינה תמיד בסבלנות ולא מדדה מעולם את אברי גופה כאמת המדה של הקיצוניות, וגם הצעירים האלה ישליחו את קיצוניותם הממטת את האופקים וגורמת צרות-עין ויבאו כולם אל הציוניות. נמצאים הם עדיין תחת ההשפעה הראשונה של התאחדות והסתדרות, שלא ידעו אותן מעולם. אחוד הכחות והסתדרות אצל היהדות החרדית זהו חדשה, עתה באה וכאשר יעבר הרושם הראשון ובמקומו תבוא פכחות, יבירו שהאגודתי לא יצאה מתוך העם בתור צורך פנימי, חיובי, התהוותה לא היתה טבעית, כי א באופן מלאכותי, מתוך שלילה, ועבודתה אינה בנין, כי אם סתירה, היא לא תפך בדרך ישרה וסלולה, אלא תשתדל להדחק לרשות שאינה שלה, היא מתעסקת בבקורת מעשי אחרים, מבלי עשות לבדה איזה פעולה ממשית ואת רוח הבקורת, הרוח הבער דוה בלי שום התעוררות לאיניציטיבה, תשתדל להכניס בלבבות הצעירים הטמורים, שלא הרעלועוד מהפוליטיקה המפלגתית, שבאו אל האגודה, בכקשם תוכן ושלא על מנת להזיק כונו. הצעירים האלה יאסו בדרך הזה ובכח הבקורת יבעטו ברבותיהם וישבו אל המקור, אל השורש: אל הציוניות, בהכירם שגם רבותיהם הושפעו ממנה ומתוך פיויות בחרו בקלפה.

הצעירים האלה יתקנו את הפגומות וישומו לבם אל התוך ואז יהיה טעמם יותר טוב והוד מיוחד ירקה עליהם, אש קודש תוצת בעיניהם ובדבקות והתלהבות יעבדו בשדה הציוניות לתחית העם ולהצלחתו.

חפיקרו של מתווך יקה על עצמו הצעיר המורחי. ז. י. יעבין.

שנוגד ולשדם תשלומי נזק. — הסכסוך השלוי נמסר מאת ועד אגודת העמים לבת־זעודה של ציר בלגיה, ספרד, חינא וברוֹזִיִּיִּה והם יכריעו בימים אחדים וכן יקום, כי הכר רוצים בסוף הסכסוך, כדי להפטר מפתח מלחמה חדשה. — עתונו של הצורך פדרבסקי, שנרפס עד כה בכל הערים הגדולות, כדי לעשות פומכי לבעליו, שיבחרו בו לנשיא פולין, חדל לצאת בכל הערים ונשאר רק בווארשא לבדה עתון דל. — בכמה מקומות בפולין קרה, שבאו פועלים מן הערים אל השדות, ונולדו ערמות דגן ודשוהו והעבירו את הדגן העירה. נקמה היא זאת בכעלי האחוות הגדולות, המיקרים את הלחם בחמס ודונם או מוכרים את דגנם לאשכנז. — הסכסוך שבין פולין וליטא ברבר חבל ווילנא הוסר עוד פעם מסדר היום של מועצת אגודת העמים ונשמט עד אמצע החודש. — 31 ממשלות של אגודת העמים התמו על כתב חוזה, לקבוע בית-דין בין לאומי לדין בסכסוכי העמים. בהתאסף ביכ כל הממלכות יבחרו את השופטים. — בקשר עם רצח איש השלום ערצברגר באשכנז נלה, שווילהלם הקיסר התכונן לברוח מנלותו ולבא לאשכנז לחמוש את המלוכה. — בפטרבורג נלה קשר נגד ממשלת הסובייטים, שהשתתפו בו כל גדולי רוסיה מימי הצאר השהים בחוץ לארץ. כל הקושרים בפטרבורג נדונו למיתה, מרד שולט גם בוויטבסק, שם מכלים המורדים המתם ביהודים. — כשש מידין פועלים הולכים עתה בטלים בארצות הברית באמריקה. — התוכן דיר אבאי בקאליפורניה עשה מכונה, שאפשר לאסוף בה את שברירי השמש ולבשל בה כל תבשיל ולאפית לחם. להמצאה כזאת יקוו כל חכמי זמננו, כי הלא יבא יום, שיתמו אוצרות הפחם האצורים בהרים ולא יהיה לבני האדם כמה לחם ולהסיק תנוריהם לבשול, לחמום ולכל מלאכה. — בסוריה קמה הנועה בין הערבים למרוק מעליהם עול צרפת ולהתחבר לממלכה אחת עם ככל תחת יד המלך החדש פייזול, העומד ברשות עצמו. — חיד אנגליה בהודו השקיש קצת את המרידה, ראשי הקושרים נחפשו, אך ממשלת אנגליה אינה בוטחה בזה, אלא רוצה לשנות את כל שיטת השלטון בהודו, לקבוע שם ממשלה עומדת ברשות עצמה, כמו במשבותיה באמריקה, אוסטרליה וקנדה. — חיל יון באויה הקמנה עומדה בנצחונה, למרות הנצחונות הקטנים, שהכריזו עליהם הטורקים, היונים עומדים כבר לפני העיר הראשית אנגורה והטורקים נסוגו אחור.

לתולדות היהודים ובתי הכנסת בקראקא

מאת פ. ה. וועלשטיין.

מאן דביש ליה בהאי מתא לויז' למתא אחריתא. בשנת 1494, ביום 29 יוני, פרצה בלילה אש בכתימושבות היהודים בקראקא, שהעלתה, על המוקד גם המון בתים של יושביה הנוצרים והרבה רחובות, שונאי היהודים, שלא הסרו בכל דור גם בפולין, מצאו באותו המאורע הודמנות מוכשרת להבאיש את ריחם בעיני המלך והישרים, ויעלילו עליהם, כי בשלחם קדם כל האסון הזה, והאספסוף קם על היהודים ויבזו אותם ויהרסו את כתיהם, וצרות שונות מוזרות ומשונות, באו עליהם. המלך יאן אלכרס בראותו, כי ישיבת היהודים במרכז קראקא הברירה מעוררה עליהם קנאתם וחמתם של שכניהם והם צפויים לכב עלילה ולכל בהלה עיי כל פוחז וריק, השואף לחמס ושוד, קבע להם — בשנת השרפה — מקום מושב מיוחד בקומירוו (הסמוכה וניאה לקראקא), שהיתה בשנות קדם מעת הבנותה בשנת 1346 מכפר לעיר עיי המלך קומיר הגדול (נעל שמו נקראה קומירוו במקום השם Bawół לפני) עיר מיוחדת בפני עצמה עד סוף ימי המאה הי"ח

כזה, תפקידו איננו קל כלל וכבד. הפסיחה על שתי הסעיפים של אירפה — ויהדות, רוח המסורה העברית — ולמוד כתסי הקודש ברוח המדעי, קבלה ושירת הווהר — וכתבי־היתרות וארכיאולוגיה, כל אלה מוכרחים להתאחד להיות כח בונה ומחייב בנפש המורה של העתיד, לא ככחות המנגחים ואזו ומציקים וליז. — כל הדברים האלה צריכים להנתן לתלמיד בייס־למורים במדה, באופן ובצורה מתאמת אל המטרה הרתי־הלאומית.

מפרט לפרט הולך המרצה ומבאר ומספר את כל הקושי, שהיה בסרור כל חלקי הלמוד של התכנית הכללית באויה אופן מלמדים בקורת המקרא משנה ונמרא (מן המקור), מבחר היצירות הספרותיות של הספרות העברית החדשה, אף שאלה אינם רתיים כלל וכלל, מראים לתלמידים את היופי שבהם, מבלי העלם מהם, שהשקפותיהם הדתיות של המחברים האלה אינן מכריעות ולא פועלות עלינו ובכמה דברים אין אנו מסכימים להם.

בסוף הרצאתו הודיע האורה החשוב פרטים אחדים עיד בייס למורים של המורחי בירושלים, הוא עומד תחת הנהלת קורטוריון של מורחי, ישנן בו חמש כתות ומכינה אחת ובכולן מאה תלמידים, מהם 20 מן הנולה, 40 מן הארץ וארבעים מירושלם עצמה, בתוך התלמידים ישנם עשרים נשואים, בביה"ס ישנם שלשה עשר מורים.

תכלית ההוראה מצוינה בזה שהיא באה לברא, כאמור, קשר טבעי בין למודי היהדות ולמודים כלליים, משתדל ליצור טפוס חדש של מורה חרדי בדי שום התחכמות ועם זה מורה יודע את כל המוסד הזה הוא עכשו באיי היהודי העומד על בסיס והשקפת־עולמה של היהדות החרדית ויש תקוה, שהנסיון הזה יצליח באיי בסביבה שכולה טוהר ואין בה מזהמת הגלות.

א. א. ק"ש.

בלוטא

יהודים מציקים — ובומר מציל. בעיר ראמיין דרשו היהודים מאת שלטון העיר לקצוב תמיכת כסף לביה"ס העברי, יועצי העיר היהודים המה מן היודישיטיים והתנגדו לתמיכה, אך הכומר הקתולי טען בשביל העברים וכל הנצרים שמעו בקולו והסכימו לתמוך בכיים עברי נגד דעת היהודים, שדחו את הבקשה.

הארץ האיריאלית, על ליטא הקובנאית אמרנו: זאת היא ארץ איריאלית, אם מוטל עלינו להיות עוד בנולה, נהי נא בארץ כזאת, שהכירה את לאומיותנו ומורה בכל זכותינו והקימה לנו גם מניסטר יהודי לאומי, לפקח על קיום כל הדברים המובטחים לנו. אבל איך הדבר בפועל? הנה מה שכותב העתון היהודי אונוערסאני: הליטאים מתנפלים על יהודים, מורטים את זקניהם ומכים אותם יום יום. כל עתוני ליטא מקטרנים על המניסטר היהודי ומעלילים עליו עלילות שוא, עשו שם תקונים בדיני קרקעות וככה התקונים האלה מפקיעים כל השרות מידי היהודים, וסוכנות פאיש מפרסמה את כל זאת בשמחה לאיד, כאומר: ראו מה הן תוצאות האוטונומיה משאת נפש היהודים, למרות האוטונומיה אין עדיין זכות הלשון היהודית קיימת אלא על הניר ולא בפועל, ולבתי־הספר היהודיים אין הממשלה נותנה אלא תמיכה ועירה, המניסטר היהודי הוא כקוף מכאיב בעיני כל.

השבוע בכל העולם.

ראש הממשלה בפולין וויטוס הגיד בועדת התקציב, כי הממשלה הסובייטית נלחמת בסתר במדינת פולין ועל ידיה פרצו השביתות בכף הארץ ודליקות נפלו ביערות. — הברית שנכרתה ברינא מוטלת במכנה, כי אין הרוסים מקיימים את התנאים להחזיר את רכוש פולין.

יעשה כדבריה, מנהיגי היהודים היו: שמעון מרדכי בסנדעין, קופלאמן יוסף, אוריך שמואל, משה פודלא, זלמן שלמה ומשה פיש 6.

הרי אנו רואים מאותה התעודה לא רק ישוב יהודים, אלא גם קבוצת יהודים גדולה, עדה חשובה בקומיטו כבר קודם לזמן הגולה של יהודי קראקא ובראשה עומד אחד העשירים ביותר אדירים והשונים בדרוה, ר' משה פישל, אביו של ר' פישל מקראקא, ראש ומנהיג על יהודי פולין גדול (פולין קטן 7) וחמיו של הגאון ר' יעקב פולק, בעל החקוקים (רבו הרבו של הרמ"א) 8 ואביו של הרופא ר' משה פישל, רב העדה הפולנית בקראקא ורב הכולל על כל פולין קטן (ביחד עם הגימ' שלום שכנא מלובלין רבו וזחוננו של הרמ"א) 9, וממילא מובן, כי לאותה העדה החשובה בקומיטו היו כאן בית הכנסת ובית הקברות כבר בימים הרם, וכפי הנראה היו פה כבר באותו הזמן בית הכנסת הישן, שבתוך כיתלו בפתח הבית בנויה, קופה של צדקה ובה הפרט (כצדק) יִכּוֹן וְכֶסֶף (קס"ד-1407) ובית הקברות שבאמצע הרחוב רחב המוקף חומה מכיל ארבע פנתות והגדות מפלות ושיתות הזיות בפי ההמון על אדותיו, ופלא, כי החוקר הפולני המצויץ פרוז, פיעקושינסקי המביא בספרו (הנוכח פה בהערה 10) את התעודה, לא עמד על הדבר הכרוז היוצא לנו ממנה והתנגד לו בכל עון, ומה שהצעתו לפנינו וכותתי אל האמת בשנת 1895 (1).

(עוד יבא).

- 6) וועטשטיין, לקורות היהודים בפולין וביחוד בקראקא ע' 28 הערה 2 ובאלאבאן בספרו הנ"ל ע' 39 החכם כאלאבאן לא הביא שם את דברי התעודה כראוי, תנא ושייר ולא השפיל לסיפא דקרא שם, הוא מזכיר בספרו הנ"ל רק ארבעה מנהיגים ולא את ר' משה פודלא ור' זלמן שלמה, כן לא הזכיר, כי שני הצדדים היהודים והנוצרים ערכו בעד האמנה בקנם שלשים מרק.
- 7) וועטשטיין, לתולדות ישראל וחכמיו בפולין ע' 1-4.
- 8) כאלאבאן בספרו הנ"ל ע' 39-40.
- 9) וועטשטיין, לתולדות ישראל וחכמיו בפולין ע' 14 תולדות גדולי ישראל ע' 3-4.
- 10) ראה וועטשטיין, לקורות היהודים בפולין וביחוד בקראקא ע' 39 וספרו של פיעקושינסקי, Piekosiński, Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa II p. 468,

י. ז. בירמאן,

כחה של האמונה.

ציור פסיכי. (ומבשרי אחזה אלוה איוב י"ט).

מדי ערב בערב, כאשר שקעה השמש בפאת מערב, ואחרוני קויה הציפו בנגהם החורגנוע את חלון חדר העבודה של עפרון, הביאו לו את ילדתו החביבה, הוא לחצה ברחמים רבים אל לבו הנסער מאיבה, לא דבר דבר, גם נוע לא התנועע, כח המחשבה פסק ממנו כפיר וכמסל שיש ישב דומם ומאושר, כל נשמתו תוססה בו או משמחה פנימית, ובעיניו התראה ברק כלסיר אש, וכאשר שבה סערת לבבו לרממה, או נולד עיניו דמעות — דמעות גיף.

כאשר שמע בפעם הראשונה השם, אבא' יוצא מפורש מפי ילדתו, נשכע בפעם הראשונה בימי חייו, כי שמע קול אל נסתר בקרב נפשו.

אמונה! הרי אמונת! איכה? איכה? — רניף בפעם בפעם לקרא כשנא לביתו, לפעמים קרא את קייאתו זו בקול כל כך עצוב חודר כליות ולב עד שהדעיש את לב אשתו.

אמונה, תיתי משמע! איכה גם את ילדות תמימה וטהורה היה נשמע בקולו הקובל.

שנספחה או לקראקא, ומשמע זה נוהגים פה עוד בימינו כשכותבים כאן נט, לכתוב בו מתא קאומירו 2.

נפלא הדבר, בקראקא גורשו היהודים מתוך העיר והוקצה להם מושב מיוחד, מפני שפרצה שם אש והאספסף התנפל עליהם ויתעלל בהם, ולעומת זה בלובמלא בליטא ישנו היהודים בעת ההיא דוקא בין הנוצרים, כדי שלא תפול דליקה בבתי מושבותם של בני עמנו ולא יהיו נתונים לבו ללגיוש ולא עוד אלא גם תקנה נעשתה למטרה זו בשנת שייח בכל תיקף התור והקנס, שלא ילך שום בע"ה הבית ויקנה בית או קרקע משום גוי בתוך החומה, שראו שאם לא יהיו דרים הגוים בעיר בין בני ישראל יש לחוש היו שלא ישרפו בתי יהודים או שלא יעמדו על גווש הם ושלוש (שורת הבית סי' ד). וזאתה ההקנה נתחדשה ככל עוזה ויפוי כחה בשנת שליו ושס"א ואנשים שעברו על התקנה וקנו בית או קרקע הוכרחו להזויר ולמכור אותם לנוצרים ונכרו בבית הכנסת, כי כל מי שזויר לעבור על הפקודה וענש קשר, ויהודי העיר לובמלא קבלו אותה לקיימה עליהם ועל ילדסן בגורת נח"ש (ע"ש), וכפי הנראה, לא שוה היה יחס הקהלות בנדון מושבם בערי פולין וליטא אישה אל אחותה, מה שנראה לטוב לקהלה אלמונית נחשב לרע לעדה פולנית, וקרוב הדבר, כי השריפה בקראקא יצאה שם בשכונות היהודים לא בסבתם, אלא באשמת אויביהם הנוצרים, שהציתו בהן אש, ומה שאירע לקראקא (וקהלות אחרות) הווי יהודי העיר לובמלא מפהרים ולקדם את פני הרעה נעשתה אותה התקנה כהרים מפני הפורענות, ישיבת כרכים קשה מושב היהודים במרכז קראקא, קרית מלך, וצרות עין שונאיהם בעשרם ועסקיהם, שהגיוו עד הצר המלכות היו הגורמים הראשיים של גרוש היהודים מקראקא.

בקומיטו ישבו כבר יהודים הרבה שנים קודם לשנת הגירוש של אחיהם מקראקא 3, ולפי דברי ההיסטוריון הפולני ביעלסקי, שהי בשנות המאה הט"ו, דרו ויסחו שם יהודים וגם בתים היו להם שם מימי קדם קדמתה, בהזותה עדיין כבר 4. בכתיבי הארכיבי של העיר נזכרו משנת 1360 שני יהודים מקומיטו ובשנת 1428 היה דין ודברים ליהודי יצחק מקומיטו בערכאות של העיר קראקא ומבוא בשנת 1485 בית מדיין ובשנת 1488 יורד של יהודי קומיטו 5.

כן נמצא כתוב בתעודה מיום 27 פברואר שנת 1494, כי באותו יום, ארבעה חדשים וימים אחדים קודם הגירוש של היהודים מקראקא נעשתה אמנה בין הקצבים היהודים והנוצרים מקומיטו שלא ידרו איש מהם לעסקי רעהו ואסור ליהודים לעמוד בפני שערי העיר ולא לתת לשום איש לבוא אל השוק עם צאן ובקר, ומותר להם לקנות בהמות בכל ממלכת פולין ולשטן, אבל רק לפי צורך עתם ומכסת נפשיתיה, גם תנאי התנו ביניהם, שלא ינדר מספר הקצבים היהודים יותר מארבעה ואינם רשאים להחזיק שום משרת באטלים שלהם ועליהם לנתח כל שה רק לארבעה וכל שזר או בהמות אחרות רק לשמונה חלקים והבשר שישאר להם או שלא ימצאו בו הפץ (בשר טריפה) אותו רשאים הם למכור לנוצרים וזה רק בשני אטלים, וכל מי מהם שיעבור על אחד הדברים האלה, וכן גם כל קצב נוצרי שלא יתנה כשורה ויעמוד לשטן לקצב יהודי בעסקי מרימ שלו, יענש בששה מרק, האמנה נעשתה באלה ובשבעה בפני שר המושפט בית המועצות ובפני ראשי עדת הנוצרים ומנהיגי קהלת היהודים בקומיטו, שערב שני הצדדים בכל פרטיה והתחייבו לשלם שלשים מרק קנס אם לא

2) וועטשטיין, לקורות היהודים בפולין וביחוד בקראקא ע' 75 הערה 1.

3) Czacki: O polskich i litewskich prawach I str. 106.
 4) Bielski. Kron. pol. str. 243
 5) Balaban, Dziej Żydów w Krakowie i na Kazimierzu str. 38.

כלל, כי שני חבריו חברים לדעה, נכנסו אליו ועמדו זה בצד מורח וזה בצד מערב ובהתפעלות ובתמהון שמעו את דברי הברם ועפרון מצידו דבר בכל כזו הפויטי העצור בקרבו. והיורה שמעה הכל בתאות נפש. היא דבר זמן רב עד ששינה מתוסה חספתה, ועפרון השכינה על הספה הקרובה. אולם פתאום פקחה הילכה את שמורות עיניה בקצה מאז יה להניד לאלהים, שלים ולבקש ממנו גם אויה דבר. — הנידה נא שאהבה נפשי יחד עמי מלה במלה:

שמע ישראל ד' אלהינו ד' איהר.

וקוק מתוק מדבש, צלול מכנור זהב הזור על הדברים הללו, אשת עפרון, שעמדה עד עכשו בדממה בנפה לנוכה בעלה, ורק עיניה זלגו דמעות, התחילה לקרוא בקול רווי-דמעות את המלות הקדושות האלו ושני ההבנים, שעמדו זה במורחו זה במעריבו של, הדרה, כמו נרעשו מכה קסם נפלא, הזרו גם הם על התפלה העברית תפלת היחוד הזו, שכבר שכחתי, ומזרח ומערב, מצפון ומדרום נשמע כבוד אל עולם דוקא מפי מהננדרו היותר גדולים, ונדמה כי אור גדול בקע ועלה מהחרר האפל הזה.

אברהם עפ'ן נבעת פתאום לקול הקורא, הוא הביט סביבו בהשתוממות והכיר את חבריו, והתבייש מעט, אבל תיכף התעורר ואמר: אמנם כן, האמת היתה לי לאלהים והוא עיד תהיה לי לאלהים, לא בגדתי באידיאל זה, ועוד אכהן פאר בהיכלו, אבל גם אלהי אבותינו, אלהי העברים היא גם אלהים אמת ומלך עולם, הוא אמת והותמו אמת!

הסתדרות, עבריה: בפרמישלא מכרחה את הברה מר ניסן סאבער לארוסו את מרת פ. בטטיץ במז'ס לבבית ועתד מאושר.

צ'רנוביץ!

הארץ הויפטשטראססע 32 ולאחרים

נתכבד בזה להודיע, שפתחנו כאן בית מסחר ספרים יהודי גדול ובו נמצאים למכירה כל מיני ספרים יהודיים בכל הלשונות, חדשים גם ישנים, גם יש לנו מחסן גדול של ניר ומכשירי כתיבה, גם עתונים יהודיים שונים בכל הלשונות מפה ומחוץ לארץ, פ-לג גדול מחוץ לארץ מסר לנו את הממכר היחיד בשביל רומניה הגדולה מכל הוצאותיו

Epstein & Beiser, Buch-u. Papierhandlung Czetnowitz
1-4 Hauptstr. 32

מנהל ומורים לבי"ם עברי תיכוני

נצרכים לביאליסטוק, התנאים טובים מאד, לפנות בדבר הפרטים אל

L. Pat Białystok Cieszyńska 4. 1-3

חידות ההגרות הנפלאות ע"ד עשרת השבמים

ופתרון ע"פ כל הממורות ההיסטוריים וע"פ

ההגיון הפשוט, מהירו עתה 200 מרה, ע"י

„Hamicpe” Miodowa 22 Krakow.

בערב אכזב יפה וחור קרה הדבר. הערב היה מאותם הערבים, שנתנו מאלהים לבני אדם ליהנות מהם, דמרום ואור השתמשו בערבוביה, הכוכבים אך זה התחילו לעלות על אופק הרקיע, נעימות של זוו הציצה במרומים, המון נושי עבים קלילים צהורים נראו כנדרפים מהרוח, שנשב בהם, מבעד הלוננו של עפרון עוד נראו השדמות עוטי שמלת הוד חדשה-ירקה, החמה כבר נשקה נשיקה-אש את שוטי השמים כאם נפשרת מפרי בטנה, ראשי העבים קלושים מאש החמה הגועת והם נדמו לזכוכיים ומבעדם עוד מתראה כבדת שהק קטנה בכל מחשוף הלובן כפתח מבוא אל הדר השכינה. מעינות הנעורים שבו ונבעו בעוו בלב אברהם עפרון, והוא הולם בהקיץ, לפני עיני רווח יעברו ימי נעוריה וכל הרכים השונים וכל עקולי ופשוטי, שעשה בדרכי התפתחות רווח, הנה התניך, היות ראבי ורכא, ספרי זוהר, הסידות קדושה ושהרה, ופתאום קפיצה נוראה, ההשכלה האורורה, מצוקות הרוח, ספקות, יאוש נורא ונענועים גדולים יתעוררו בקרבו עוד הפעם לאותם הימים התמימים, וכמו מרגיש הוא בקרבו שירא-אלהי, רבבות ענבים רבי נימים מננים בקרבו, הימנון מלך רב — הימנון האלהים. הוא נושא עיניו ולבו לשמים, והם פתוחים לרוחה, והיא רואה את המדככה ואת מי שעליה... היא רואה מלאכי רחמים נושאים מאורות וכוכבים, עפרון מהרישו, מאוזן, מקשיב לשירת נפשו וחצי הרמש הסחר עולה קמעא קמעא והוא מתיו אור אנדי לתוך הדר עבודתו של עפרון, לאמונה כבר מלאו שלש שנים, וכמהנה ישבה על ברכי האב המאושר באבות, היא הביטה בהתפעלות קדושה ילדותית על החיון הנפלא הזה, אביה צמצם את כל חוג מבטו להתבונן על הרושם האדיר, שעושה על ילדתו ההבינה.

— אבא-נא — קראה פתאום הילדה מה שם? — השמים!

— ומי הרליק שם את הנרות הזעירים האלה? הגם שם יושב אב טוב כמוך, כותב והוחם, סופר ומינה אחת לאחת למצא השכון? אברהם עפרון שתק, צל שחור משהור השתטה על פניו היפים כנהש עקלתון.

— אבא-נא מי יושב שם בשמים? — שאלה שוב הילדה בלטה את צואר אביה בידה הרכית.

צמרמרת עזה חלפה כל גופו של עפרון, לו נדמה כאלו נשפך בקיתון של רוחהין והוא מלמס: שם בשמים?

— בן כן אבא-נא! הלא יודע אתה את הכל, מי שם בשמים? — תהו ובהו! — היתה התשיבה הנמרצה.

הילדה נבעתה והתחילה לככות, ונורא היה בכיה, נדמה היה לשמוע קול ככי קורע נפשות מרגיז לככות, קול מספר נורא על אב רחום והנון, שנקטף בלא עהו.

אשתו של עפרון באה- לקול הבכי החררה, הילדה פנתה בשאלתה לאמה... האיש ואשתו הבישו זה על זה באין אומר ודברים, הרגע היה גדול.

פתאם התנשא עפרון כלביא ממקומו, התהלך בחדרו במחשבות עמוקות הנה והנה, אחר כך נטל את ילדתו הושיבה שוב בחיקו, התקרב יותר אל החלון, עיניו נוצצו כשכיבי אש, על פניו השתפך חסד אלהי, לבו פעם בחזקה, דמו הסתעף, זרם עורקיו כמו גני ים סוער, בחדר עבודתו כבר שרר הצי ערפל, מילוני החלון, המסורגים משבצות ומזנות, הסתנוו צללים מיסתיים ורוזים בהדרו ונדמה כאלו מלאכי השרת ירדו ממרומים, לקחת את החרד תחת כנפיהם ועפרון דבר את דבריו אל ילדתו דברים שלא שמעתם אוזן אדם הדברים נאמרו ברנש עז ובחום הלב, הוא ספר בחדרת קודש מאויה אלהים גדול ונורא היושב לו עץ חוג שמים, וכבודו מלא היכל הטבע, כחות אדירים יסובכוהו כמשרתים לעשות רצונו בשמים ובארץ, והוא מספר על עולמות של יופי וטהרה, מגן עדן ומתענוגי שמים, ועפרון לא ראה

בית מסחר הספרים של

L. Fortgang, Kraków Krakowska 33.

ספרי הוצאת שטיבל.

מ.ק.	להמחירים האלה הוספה 20% (תוץ מהתקופה)
12:0	התקופה, ערוך ע"י ד. פרישמן, ספר ד', ה', ז', ח', ט', י כל ספר
150	שיירי אנקריאון, תרגום שאול משרניחובסקי המחיר
230	איפיגניה בטורים מאת נטה, תרגום יעקב כהן .
200	פואמות דרמטיות פושקין, שמעונוביץ .
125	הנסיכה בהרי הרץ הינה .
340	גבורים ועבודת גבורים קרליץ, אינהורן .
300	באש ובחרב, חלק א' שנקביץ, פירענק .
320	חלק ב' .
320	חלק ג' .
240	חלק ד' .
120	ממעמקים וילד, פרישמן .
140	מניפה של לידי וינדרמיר, וילד, טביוב .
160	חשיבותה של רצינות .
130	היתה שניצלר, יקבוביץ .
170	האחיות וסרמן .
110	רבי שלמה נגיד שלום אש, מ. שפירא .
275	אינבורג קלרמן, דוד צמה .
190	האויף, חלק א' הפטמן .
700	שכול וכשלוף, ספור ברנר .
600	ה"י אדם: ילדות שלום-עליכם, ברקוביץ .
600	נערות .
600	בחרות .
320	אירידיון קרשינסקי, בן-אברם .
180	מלחמה ושלום, חלק א' מולסטוי, טריווש .
160	חלק ב' .
170	חלק ג' .
150	שגש אחיות, דרמה ציחוב, בן-אברם .
220	י"ן כריסטוף רומן רולן, ה. ייבין .
240	פן טדיאוש אדם מיצקביץ יוסף ליכטנבוים .
260	פילוסופיה של אמנות מאת הפוליש טן .
700	הדמיון היוצר, מחקר פסיכולוגי מאת ת. ריבו ד"ר נ. טורוב .
300	תמונת דוריאן גרי אוסקר ויילד, ה. טביוב .
700	כתבים נבחרים פטר אלטנברג, ג. שופמן .
150	מיקטוריה קנוט המסון, פ. נינובורג .
100	האגלים הארמים ס. אובסטפלדר .
800	ביערות פולין, רומן י. אפאטושו, מ. ליפסון .
225	חוץ התשבי מאת יעקב כהן המחיר
140	הקדושים, סמפוניה .

ובעד המשלוח 5%

קטלוגים אינם נשלחים לפי שעה.

נמצא למכירה

המלון הפולני-עברי

מאת י. נוסבוים ול. דהר.

מחירו 250 מרק מוכר, למו"ם ולמו"ם רכש הגון

Wyd. J. Nussbaum, Kraków, Miodowa 19.

סוכנות "המצפה" לרומניה הגדולה

למשלוח כסף היא בית מסחרו של

Bernard Kohn Tempelgasse 1. Czernowitz.

שריפמוזעצער,

וועלבער איז מעכטיג אין קאמפרעס אונד אקצידענס וירד פיר זאפארט געזוכט.

Drukarnia B. Geizhals

Podgórze, Kalwaryjska 18

כל הקודם זכה.

מהספר קני אור הכולל חקרי הלכה במשפטי הישוב המדיני בא"י, שהעיד התענינות מרובה בין כל שדרות חכמי ישראל וגדולי התורה שראוהו, יש עוד לכמור מספר מועק. מחירו 150 מרק.

למחברים ומ"ם בחלופה ספריהם, להשינו אצל

Landau Lwów Wesoła 4.

באן-ברות.

אנחנו קהל עדת ישרון מודיעים כי עירנו דוקלא יצו צריכה לקבל כעת ש"ב, וכל מי שראוי והגון למשרה הזאת ויאבה לבא אלינו להיות פה שוחט ובודק יאבה לכתוב להחתום מטה, שכרו יהי כפי התפשרות. שנותיו לא פחות משלשים ולא יותר מחמשים שנה. גם יודיע אם שמש בקדש בעיר אחרת, ויש לו תעודות מגאוני מננו, הוצאת הנסיעה לא ישובו רק להנתקבל.

קהל עדת ישרון פה דוקלא

I. B. UNGER, BUKLA, MAŁOPOLSKA, כתובת המכתבים

ל"הדר עברי."

בעד שלש מחלקות נמוכות, העומד להפתח בקראקא בחדש הבא דרושים מורים ברוח המודרני ללמודים העבריים, בהצעות מפורטות לפנות למר שמאי לאנדוי Dietla 68.

בשדש שפות.

בעברית, פולנית וגרמנית יוכל כל אחד לבוא לידי שלמות גמורה בעזרת מכתבי ההוראה הידועים. 23 כתבים לשפה העברית, 32 לפולנית, 10 מכתבים לגרמנית, מחירים שר עשרה מכתבים - 425 מרקאות, של קומפלט בן 32 מכתבים - 1250 מ.

השפה, ספר למוד שפת עבר לבוגרים בתרגום המלים היהודית, פולנית וגרמנית, מחירו 200 מ.

לחומי רש"י 25 מ. להוסף 5 אחוזים דמי משרות לכל הזמנה.

בחוף לארץ יש להוסף על המחיר 10 אחוזים שכר משלוח.

להזמין בכל בתי מסחר הספרים או ע"י.

S. WALKOWSKI Kraków, Miodowa 22.